שתי היסטוריוניות ישראליות זכו באחרונה בהוקרה על עבודתן המחקרית:

פרופסור מיכל סובל התקבלה בינואר 2012 כחברת כבוד (Honorary Foreign Member) ב"חברה האמריקנית להיסטוריה" (AHA), והצטרפה בכך לרשימה היוקרתית של חשובי ההיסטוריונים הלא־אמריקנים במאה השנים האחרונות.

פרופסור (אמריטה) מיכל סובל לימדה בחוג להיסטוריה כללית באוניברסיטת חיפה. היא פרסמה ספרים ומאמרים רבים פורצי־דרך על תרבותם וחייהם של האפריקנים־האמריקנים בארצות־הברית. ספרה האחרון, *Painting a Hidden Life: The Art of Bill Traylor*, ראה אור בשנת 2009 בהוצאת האוניברסיטה של לואיזיאנה. מאמרה בעברית על הצייר האפריקני־האמריקני ביל טריילור פורסם ב**זמנים** 107.

פרופסור מרגלית פינקלברג היא זוכת פרס רוטשילד במדעי הרוח לשנת 2012. מנימוקי השופטים: "הפרס מוענק לפרופסור מרגלית פינקלברג על תרומותיה החלוציות בחקר שורשיה העתיקים של התרבות היוונית הקלאסית, על חלקה בפיענוח הכתב העתיק של הליניאר A, ועל עבודתה המזהירה על הולדת מושג הבדיון ביוון העתיקה".

פרופסור מרגלית פינקלברג מלמדת בחוג ללימודים קלאסיים באוניברסיטת תל־אביב. בין פרסומיה הרבים, תרגומים לעברית פרי עטה, בלוויית ביאורים, של שני חיבורים של אפלטון: **המשתה** (הוצאת חרגול, 2001) ו**פיידרוס** (הוצאת חרגול, 2009). בשנת 2011 התפרסמה בהוצאת Wiley-Blackwell באוקספורד אנציקלופדיה בשלושה כרכים בעריכתה: *The Homer Encyclopedia*. בגיליון זה של **זמנים** מובאים דבריה על הלימודים הקלסיים בישראל.

מערכת **זמנים** מברכת את פרופסור סובל ואת פרופסור פינקלברג על הישגיהן ומודה להן על תרומתן ללימודי התרבות וההיסטוריה בישראל.

***

בגיליון זה של **זמנים** אנו חורגים ממנהגנו ומביאים לא רק מאמרים על סוגיה מסוימת מן העבר, אלא גם דיון במצבו הנוכחי של אחד הענפים של הדיסציפלינה ההיסטורית – הענף המפואר של לימודים קלסיים או לימודי העת העתיקה – באוניברסיטאות בישראל. בכך מצטרף כתב העת **זמנים** לשורה ארוכה של כתבי עת וספרים, שיצאו לאור בשנים האחרונות בארצות המערב, על מנת להסביר את החשיבות הרבה של ההשכלה, המחקר וההוראה האקדמית בתחום לימודים זה, ולהביע דאגה מירידת קרנו ומדחיקתו למעמד "לא־רלבנטי".

דוגמא מובהקת לחשיבות של תרבות יוון ורומא בעיצובו של העולם המערבי בעת החדשה אפשר למצוא במאמריו של ערן שלו – "אבות במסכות: שמות־עט קלאסיים ועיצוב הרפובליקה האמריקנית 1775–1800" (**זמנים** 77), ו"המסכות נופלות: עלייתה של הדמוקרטיה האמריקנית ואובדן הפרטיות בשיח הפוליטי" (**זמנים** 104) – שבהם הוא הראה באיזו מידה השפיעה התרבות הקלסית על החזון והמדיניות של האבות המייסדים של ארצות־הברית. כך גם מאמרו של יובל רוטמן בגיליון זה, שמעיד עד כמה הבנה נכונה של העבדות ותולדותיה בעולם העתיק חיונית לכל עיון בהיסטוריה של העבדות בעת החדשה – בין שעניינו השוואה בין הצמיתות ברוסיה לעבדות בארצות־הברית (ראו מאמרו של מיכאל קונפינו ב**זמנים** 116), ובין שהוא בוחן את התהליכים שהובילו לביטולו של סחר העבדים האטלנטי (ראו קובץ המאמרים ב**זמנים** 107) – ואלה רק דוגמאות בודדות מני רבות מאוד, ורק על סמך נושאים שנדונו באחרונה מעל דפיו של רבעון זה, לרלבנטיות של העולם העתיק להבנת העולם המודרני.

מן הדיון בלימודי העת העתיקה אפשר בנקל להשליך על מעמדם וחשיבותם של מדעי הרוח בכלל. המסקנה הנחרצת של הוגי־הדעות שהתבטאו בעניין זה בדור האחרון היא פשוטה: שום חברה מתוקנת מודרנית אינה יכולה להרשות לעצמה את דלדולה של הרוח (כשם ספרו של אלן בלום). מנהלים ותקציבנים אוהבים לצטט את הפסוק: "אם אין קמח, אין תורה" – הווה אומר, אם אין די כסף, אי־אפשר לממן השכלה לשמה; אך הם מתעלמים מן המורכבות של הזיקה בין ממון ותרבות, מורכבות שאותה דווקא הבינו היטב מחברי המשנה בעת העתיקה. כך נאמר במסכת אבות, פרק ג, משנה יז:

אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ / אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה / אִם אֵין חָכְמָה, אֵין יִרְאָה / אִם אֵין יִרְאָה, אֵין חָכְמָה / אִם אֵין בִּינָה, אֵין דָּעַת / אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה / אִם אֵין קֶמַח, אֵין תּוֹרָה / **אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח**.

בתרגום לשפה בת ימינו: אם לא יהיו לימודים ומחקר, השכלה ותרבות, לא יהיה אפשר אף לקיים לאורך זמן, בישראל כמו במערב כולו, את חיי החומר הנוחים ואת הקִדמה הטכנולוגית.

***

הסבר לצורות הכתיב במאמרים בגיליון זה: מערכת **זמנים** מעדיפה "קלסי" על פני "קלאסי" ו"ארכאולוגי" על פני "ארכיאולוגי", אך משאירה את שמות החוגים, כתבי העת, האגודות וכיוצ"ב בצורה הנהוגה בהם.

תיקון: בגיליון 116 נשמט שמו של ד"ר מיכאל אלעזר כמתרגם המאמר "משפט פראג, אנטישמיות ומדינת ישראל" מאת מרטין ויין.